

Gabriela
Spustová
Izakovičová

Prsteň
mojej (starej) mamy

PRSTĚŇ

MOJEJ (STAREJ) MAMY

GABRIELA SPUSTOVÁ IZAKOVIČOVÁ

PRSTEŇ
MOJEJ (STAREJ) MAMY

Vydavateľstvo RUAH
Suchá nad Parnou, 2024

© Gabriela Spustová, 2012, 2024

Gabriela Spustová Izakovičová
PRSTEŇ MOJEJ (STAREJ) MAMY
2. vydanie

Vydalo vydavateľstvo RUAH
Suchá nad Parnou v roku 2024
redakcia.ruah@gmail.com

ISBN 978-80-89604-93-7
ISBN 978-80-89604-94-4 (e-kniha)

SVADBA – ROK 1932

Po prašnej parnianskosušianskej ceste sa smerom ku kostolu pohol radostný sprievod vo svadobnom oblečení. Na priedomí domov stáli ľudia, pozorovali svadobčanov, usmievali sa a pošepkávali si. Ženičky pri priestrannej bráne do domu im rozdávali svadobné koláče a hostili ich pálenkou a vínom.

Ľudia, čo sa prišli pozrieť na svadobný sprievod, boli oblečení v pracovných krojoch. Chlapi v konopných gacoch a konopnej či ľanovej košeli, staršie ženy v širokých tmavých sukniach na rubáši – spodnej sukni, v zásterách – fertuchách a blúze. Niektoré mali vzadu kasanicu – zadnú sukňu uviazanú na bruchu, spredu prikrytú širokou zásterou. Vo vrkočoch zapletené vlasy prikryvala šatka alebo čepiec. V zime nosievali ženy vlniak a chlapi krátky kabát – kamizolu.

No kroje svadobčanov boli slávnostné – ženy v čepcoch či sviatočných šatkách, naškrobených bohato vyšívaných rukávcoch s červeným vzorom a na nich všitou gumičkou nazberané tacle, ukončené nariasenou čipkou. Nesmel chýbať lajbel, pod krkom na tyle vyšívaný nariasený jemný krézel, všitý do bohato zdobenej stuhy a veľká vyšívaná mašľa. Na plátennom rubáši mali oblečenú zadnú nariasenú kasanicu a prednú čiernu fertuchu vyšívanú kvetinovým vzorom.

Muži boli odetí v snehobielej plátennej košeli, v lajblíku a kabáte – kamizole. Na nohách mali súkenné nohavice a na hlave klobúk. Ženy aj muži mali obuté starostlivo vyleštené sviatočné kožené čižmy.

No viacerí chlapi zo sprievodu boli oblečení v oblekoch a ženy v panských šatách či vo sviatočnej blúze a sukni. Svadobčania občas radostne zvýskli. Niektorí vyspevovali.

Nevesta bola krásna, oblečená v svadobnom kroji s bielymi rukávcami, vyšívanými gatrami, v hodvábnjej zásterke a kasanici. Kroj mala najkrajší zo všetkých. Hlavu jej zdobila prekrásna parta – bohato zdobená čelenka, z ktorej viseli na stužkách z krušpánu upletené venččky, ktoré mohli nosiť len panenské nevesty. Okolo krku mala uviazanú stuhu, na ktorej bol prišitý čipkovaný golierik – krézel a zlatými niťami vyšívanú mašľu.

Terezkin brat Jojo, nádejný gymnazista, nebol oblečený v kroji, ale v parádnom obleku, tobôž jeho sestra Marta, ktorá bola kandidátkou sestier premonštrátok.

Otec Imrich bol šťastný. Záležalo mu na šťastí jeho detí. Pomohol vyštudovať svojej sestre a aj dvom svojim deťom. Preto sám nikdy neštudoval, ale, hoci bol vojnovým invalidom, od mladosti pracoval na poliach. Terezka bola jedinou nádejou, že predsa len jedno z jeho detí zostane doma a pomôže na poliach a so statkom. Terezku to priveľmi netešilo. Túžila študovať, rovnako ako jej brat Jojo a sestra Marta.

Sprievod na chvíľu zastal. Po ceste popri ňom uháňal panský koč a rozvíril prach z cesty. Knieža Ladislav Odescalchi so svojou sestrou Helenou sa ponáhľali do kaštieľa. Šľachtic pochádzal po otcovi zo slávneho talianskeho rodu Odescalchiovcov a po mame zdedil Pálfiovské gény.

Ženičky na priedomí sa za kočom otočili a na chvíľu sledovali firšta. Usmievali sa popod fúzy a pokyvkávali hlavami. No len čo sa im jeho milosť stratila z očí, opäť sa upriamili na svadobný sprievod. Táto rodina nebola všedná a ľudia si to nemohli nevšimnúť. Pod drobnohľadom sledovali každého, čo okolo nich prešiel a premeriavali si ho od hlavy po päty.

A veru, bolo o čom hovoriť. Každý zo svadobného sprievodu bol niečím zaujímavý a hodný povšimnutia miestnych dedinčanov. Od ucha k uchu sa šírili klebietky a správičky, pokyvkávali uznanlivo a počudovane hlavou.

Imrich Šajbidor a Júlia Šomská, rodičia dvadsaťtriročnej Terezky, devätnásťročnej Marty a štrnásťročného Jozefa, čo túžil ísť hneď po skončení gymnázia študovať za kňaza, boli obdivuhodní ľudia a zamladi prežili veľmi dobrodružný život.

Imrich bojoval v prvej svetovej vojne v Taliansku. Tam ho zranila dun-dun guľka do nohy a zostal vojnovým invalidom. Jediný sa odplazil, hoci zranený, z horiacej stodoly. Ostatní jeho spolubojovníci stratili pri tomto útoku život.

Za svoj život a uzdravenie sľúbil Panne Márii, že bude celý svoj život jej ctiteľom. Svoj sľub dodržal. Prekrásne spieval v kostole „spievané hodinky“ po nedeľnej popoludňajšej pobožnosti. K úprimnej zbožnosti vychovával aj svoje deti.

Imrichova mama zomrela mladá, pravdepodobne z veľkého smútku pre stratu dieťaťa. Možno aj pre nedostatok, čo šarapatil v dôsledku finančnej krízy pred začiatkom vojny. Ich dieťaťko, maličké bábätko, nešťastne zomrelo, keď ktosi v náhlivosti schoval periny sušiace sa na slnku pred dažďom a nevšimol si, že dieťa spí v postieľke, kam perím natlačené periny položil.

Imrichov otec po tomto nešťastí odišiel do Ameriky a viac sa už nevrátil. Po smrti dobrej mamičky sa Imrich a ešte nedospelá Terezka stali sirotami. No Imrich sestru Terezku vychoval dobre a statočne. Stala sa pôrodnou asistentkou a vydala sa do Košolnej za urasteného mládenca. Prijala od neho priezvisko Tomašovičová.

Imrichova manželka Júlia Šomská pochodila kus sveta. Narodila sa v Hrnčiarovciach v sedemdesiatej rodine. Spolu so štyrmi bratmi a sestrou Teréziou odišli v ťažkých časoch krízy do Ameriky, slúžiť v New Yorku v bohatých rodinách. Júlia zostala v Amerike štyri roky. Terezka, ktorá išla do Ameriky skôr, si v službe pobudla desať rokov a ich bratia sa už na Slovensko nevrátili.

No Júlia dostala od brata Gustáva na pamiatku prsteň s jeho iniciálkami, ktorý stále nosila, aby jej pripomínal

bratov za oceánom. Gustáv si v Amerike vzal Slovenku a založil si slepačiu farmu. Výrobkami z hydiny vraj zásoboval celý New York. Vo voľnom čase rybárčil.

Terezka sa po príchode z Ameriky vydala v rodných Hrnčiarovciach a po smrti prvého manžela sa vydala znovu, za vdovca so štyrmi synmi. Júlii pomáhala, ako len vedela. Svoje krstňa, Júliinu dcéru Martušku, vystrojila do kláštora potrebnou výbavou, ktorú si musela každá kandidátka priniesť so sebou z domu.

Lucia odišla do kláštora vo Vrbovom, kde bol materský rehoľný dom, veľmi mladá, len sedemnásťročná. Biskup Jantausch si Martušku, neskôr rehoľnú sestru Luciu, veľmi obľúbil, lebo bola vo všetkom veľmi dôsledná.

Ďalšia Júliina sestra sa vydala do Viedne a mala dvoch synov.

Júlia si vzala svojho dobrého a pracovitého muža Imricha. Zo zárobku z Ameriky si kúpili od susedky Bertinky jej nevyužívaný pozemok a na mieste svojho malého domčeka si s Imrichom postavili nový, priestrannejší.

Spríevod sa už blížil ku kostolu. Šiel cestou smerujúcou do kostola a ku kaštielu, pred ktorým stál ešte stále firštov koč s uhriatymi odfrkujúcimi koňmi. Vchod do kaštieľa lemovali vzácne stromy a kamenné sochy na betónových podstavcoch. Záhradu krášľila fontána a letohrádok.

Firštova babička Gabriela Pálfiová a najmä jej starší brat gróf Ján XVI. František Pálfi kaštieľ veľmi zveľadili.

Gróf preň získal umelecké skvosty a vzácne dreviny z celej Európy.

Aj pred kostolom postávali ľudia. Obdivovali nevestu, ale aj ženícha vo vlastnoručne ušitom obleku.

Ján sa stal chýrečným remeselníkom, pánskym krajčírom. Remeslo mu dávalo slobodu od polí a robilo ho nezávislým. Látky kupoval vo Viedni a nebál sa z ich ušit obleky ani učiteľom, právnikom a farárom.

Jánov otec, zeman Michal Fančovič z Biňoviec, často ukrýval vo svojom dome tých, čo sa dostali do nemilosti pána, keďže dom zemana bol slobodný a pánova kompetencia sem zasiahnuť nemohla. Michal im poskytoval ochranu spolu s milou a dobrou manželkou Kristínkou Blažkovou. Spolu vychovali štyroch synov – Jozefa a Jána, Imricha a Alojza.

Spríevod vošiel do ozdobeného preplneného barokového kostola. Mladomanželia podišli ku kovovej ohrádke oddelujúcej presbytérium – priestor pred oltárom, kde sa pohyboval kňaz, miništranti, akolyti či lektori – od lode kostola. V laviciach sedeli ľudia – vpredu mladí, na jednej strane dievčatá a na druhej chlapci, vzadu starší. Mnohým sa miesto na sedenie neušlo, a tak stáli.

Organová hudba dávala slávnosti majestátny lesk a noblesu. Mysel' povznášala bližšie k nebesiam. Svadobčania sa usadili do lavíc. Na chóre hral na organe poslanec Teplanský, majiteľ majera na Blanke. Terezkin otec Imrich spieval na svätých omšiach s jeho hudob-

ným sprievodom. Terezku mali Teplanskí veľmi radi. Vypomáhala pani domácej so všetkými domácimi prácami. Aj takto pomáhala svojej rodine prekonať finančné ťažkosti.

Pán poslanec si chcel Terezku adoptovať a zaplatiť jej štúdium. No invalidný otec a prácou zodratá Júlia svoje deti milovali a aj keď neoplývali nadbytkom, starali sa o ne až hrdinsky.

Snúbencov sobášil pán farár Vavrinec Petrovič. Terezku aj Imricha dobre poznal nielen z kostola, ale aj z jeho viníc, kam chodili pomáhať pri obaračkách. Rozliehali sa na severovýchodnom okraji dediny, na Pasinkoch. Plodila dobré hrozno a z úrody bolo skvelé víno. Parnianskosušianske vinice boli preslávené.

Ján konečne pristúpil k svojej budúcej žene. Terezka sa pozrela na Jána a zapýrila sa. O chvíľu budú manželmi. Latinský sobáš prešiel až priveľmi rýchlo. Niežeby trval kratšie než zvyčajne, skôr naopak. Pán farár chcel dcéru svojho speváka Imricha usporiadať skutočne skvelú slávnosť. To len Terezke letel čas až priveľmi rýchlo. Len čo skončí obrad a slávnostné posedenie v rodnom dome, pôjde na vozoch k svokrovcom do Bíňoviec, kde bude svadobná hostina pokračovať. A potom už bude manželkou. V nedotknutom čistom dievčati táto skutočnosť budila isté napätie až hrôzu. No Ján bol dobrý a trpezlivý manžel. Nenaliehal. Čakal, kým sa tento čistý kvet sám otvorí manželskej láske.

MARTUŠKINO NARODENIE

Veľká noc v roku 1936 prebehla rýchlo. Imrichovi popri speve na pobožnostiach, siatí plodín a starostlivosti o statok čas doslova letel.

Júlia mala starosť o svoju dcérku Terezku, ktorá čakala druhé dieťa. Ján mal plné ruky šitia. Oblek si objednal na radu pána učiteľa aj pán farár.

Ján bol šikovný. Obleky si k nemu dávali šiť nielen ľudia z dediny, ale aj páni zo širokého okolia. Drahé látky z Viedne priťahovali pohľad a budili pocit luxusu. Otec ho nenaučil kloniť hlavu, ale ani ju pyšne zdvíhať do nebies. Na svoj chlieb si zarábal poctivou prácou. Terezke bolo pri ňom dobre. Bol to pokojný, starostlivý a mierny manžel.

Od svadby už prešli štyri zimy a popri starostiach o Rudka, čo sa o dva roky narodil, zostali na ňu už len pekné spomienky. Deň naplnili starosti o každodennú obživu.

Mladí sa tiesnili v jednej izbe, kde stál okrem postelí, skriň, postieľky a sporáka aj Jánov šijací stroj – dobrá šliapacia Singerka – a na stole porozkladané látky, strihy a gombíky.

Ján sedel pri šijacom stroji a kričal: „Terezka, nevidela si, kam som si odložil nožnice?“ spýtal sa svojej manželky, ktorá krmila dvojročného Rudka krupicovou kašou.

„Ja som si ich vzala. Potrebovala som ich. Počkaj, po-
dám ti ich,“ prestala krmiť Rudka.

„Nie, nevstávaj, ja si ich zoberiem. Veď už máš kaž-
dú chvíľu porodiť.“ Janko vstal a vzal si nožnice z košíka
s potrebami na obšívanie oblečenia.

Terezka Rudka, oblečeného iba v plátenných šatôč-
kach z kartónu, obliekla teplejšie. Položila ho na pod-
lahu, udupanú hlinu s plevami, a za ruku ho viedla na
dvor, zaliaty sviežim aprílovým slniečkom. Rudko sa
rozbehol a Terezka sa ho pokúšala dobehnúť. Odrazu
pocítila prudkú bolesť a zastavila sa.

„Čo ti je?“ pozrel sa na ňu starostlivý Ján, čo začul jej
zastonanie a dolapil Rudka.

„Asi sa už bábätko pýta na svet,“ povedala ubolene.

Ján podoprel Terezku a kričal na babičku Júliu.

Babička vybehla na dvor a za ňou dokrivilal dedko
Imrich.

„Imrich, rýchlo zapriahaj a choď po sestru do Košolnej!“

Dedko nezaváhal ani na okamih a krivilal smerom ku
koníkovi. Zapriahol ho do voza, čo stál pod úkolom, ot-
voril širokú drevenú bránu a onedlho sa za ním kúdlil
prach z cesty.

O pol hodiny stál opäť na dvore a vypriahal. Jeho ses-
tra, pôrodná babica, rezko zoskočila z voza a ponáhľala
sa k rodičke. Bolesť sa už celkom slušne rozbehli.

„Julka,“ oslovila svoju švagrinú, len čo vošla a uvidela ako utešuje dcéru.

„Už ste nachystali teplú vodu?“ kontrolovala pohľadom vodu na sporáku, na stole vangel – smaltovanú veľkú misu plnú vody a čisté, vyžehlené plachty.

„Dobre, Terezka, ideme na to, neboj sa, všetko bude v poriadku,“ upokojovala svoju neterku a menovkyňu.

„Vyzerá to dobre, Terka,“ skontrolovala pôrodné cesty. „Dobre, že ste išli po mňa hneď. Bude to rýchly pôrod. Už si takmer otvorená. Nedýchaj rýchlo! Mohla by si stratiť vedomie. Nadychuj sa pomaly a zhlboka.“

Rodička poslúchla rady babice. Bola statočná.

„Ešte chvíľu a bábätko sa bude môcť narodiť.“

Babica si prichystala dezinfekčný roztok, dve čisté vyžehlené šnúrky a nožnice. Prehmatala brucho.

„Ďalšia kontrakcia. Sú silné a čoraz častejšie. Bude to dobré. Si už otvorená. Julka, poďme na to, pomôžeš mi.“

Júlia pristúpila bližšie a prestrela na posteľ čistú plachtu.

„Terezka, teraz sa nadychni a dobre zatlač,“ pôrodná asistentka pomáhala bábätku, ktoré sa už naliehavo pýtalo na svetlo Božie.

„Teraz chvíľku netlač. Dýchaj zhlboka. Pri ďalšej bolesti zatlačíš znovu.“

Pokyny babice sa zopakovali ešte dva- trikrát a bábätko bolo na svete. Babica šnúrkami podviazala pupočník

na strane dieťaťa aj na strane rodičky a medzi oboma podviazaniami ho rozstihla.

„Máš nádhernú zdravú dcéru. Zdvihla dieťaťko, čo začalo životaschopne kričať. Terezka sa ubolene usmiala a jemne sa dotkla dieťaťka, ktoré na chvíľu prestalo plakať.

„Ako sa bude volať táto naša krásavica?“

Terezka neváhala ani na okamih:

„Marta.“

Babica sa usmiala.

„Po tvojej sestre. Pekné meno. Nech je teda taká starostlivá, ako jej patrónka.“

Umyté dieťaťko s čepčekom na hlave, čo mu poslala krstná mama, zavinuté do plienky a zavinovačky, pevne okrutené do povojníka, podala babica Júlii, a tá sa naň nevedela vynadávať.

Babica ošetrovala rodičku, kým sa neporodila aj placenta a dôkladne sa o ňu postarala. Pôrod prebehol v poriadku. Júlia dievčatku palcom urobila krížik na čele.

Do izby vošli Ján a Imrich s Rudkom na rukách. Aj oni požehnali utešené dievčatko. Rudko bábätko dočahoval a opakoval po dedkovej sestre: „Bábo, bábo...“

„Vďaka Bohu, že všetko dobre dopadlo,“ spokojne ďakoval za šťastný pôrod dedko.

„Veľmi sme sa s babičkou modlili. Celú Veľkú noc som myslel len na tento kvietok. Ešte dnes musím napísať do

kláštora Martuške. Keď príde poobede Jožko z gymnázia domov, bude prekvapený. Nevedel sa už dočkať, kým sa mu narodí jeho prvá neterka.“

Joja, osemnásťročného mládenca, čakala o mesiac maturitná skúška. V tomto roku sa v jeho živote dejú samé veľké veci – teraz to bol sestrin pôrod, o chvíľu maturita a potom prijímacie skúšky, sťahovanie sa z domu do kňazského seminára, štúdium teológie a filozofie...

Jojo bude doma chýbať. Bol pracovitý a dobrý.

Občas ho navštevovali chlapci z okolia – o niekoľko rokov mladší gymnazista, nádejný básnik Vilko Turčány, veľký futbalista Ľudvo Jakubčík a Martin Surový z Košolnej. Boli to kamaráti na život a na smrť. Keď prišli, vždy bolo veselo.

No teraz bol Jojo ešte v škole v Trnave. Príde až večer. Cesta pešo cez trnavské pole mu zaberie najmenej hodinu.

Všetci obkolesili bábätko, ktoré sladko zaspalo pri šťastnej mamičke a ešte chvíľku sa rozprávali, kým vyšli z izby na dvor, aby si mamička oddýchlala a načerpala síl. Krst bude čo najskôr.